

Суліма Є.М.

студент,

Університет митної справи та фінансів

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ ТА ЙОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Управління державним боргом – це сукупність заходів держави з виплати відсоткових доходів кредиторам і погашення позик, зміни умов уже випущених позик, визначення умов і випуску нових позик. Проблема управління державним боргом по-лягає в забезпеченні платоспроможності держави, реальних джерел його погашення.

У широкому розумінні управління державним боргом передбачає формування одного із напрямів фінансової політики держави, пов'язаної з її діяльністю у ролі позичальника і гаранта, що потребує комплексного підходу, координації грошово-кредитної (монетарної) та фіскальної політики, узгоджених взаємовідносин уряду та Національного банку з питань боргової політики; розроблення ефективних форм і методів зниження боргового тягаря у контексті переходу від антикризового менеджменту (тобто реструктуризації боргових зобов'язань) до стратегічного боргового менеджменту із застосуванням інструментів активного управління державним боргом. Управління боргом у вузькому розумінні варто розглядати як сукупність дій, пов'язаних з підготовкою до випуску, розміщенням боргових зобов'язань держави, наданням гарантій, а також проведенням операцій з обслуговування та погашення боргових зобов'язань.

Відповідно до зазначеного вище державну політику у сфері управління державним боргом можна поділити на боргову стратегію і боргову тактику. Під борговою стратегією у світовій теорії та практиці розуміють систему дій і заходів щодо уникнення (або врегулювання) боргових проблем держави та забезпечення (чи відновлення) її платоспроможності. Боргова стратегія окреслює кінцеву мету політики управління державним боргом, яка зводиться до отримання найвищого ефекту від фінансування за рахунок запозичених коштів та забезпечення платоспроможності держави. Боргова тактика визначає межі та умови державного запозичення, співвідношення між його формами, між кредиторами держави, а також порядок і механізм погашення державного боргу. Відповідно боргова тактика акцентує увагу на врегулюванні поточних проблем, зумовлених труднощами щодо обслуговування боргових зобов'язань (іншими словами, на вирішенні проблем тимчасової ліквідності) і визначає основні завдання, які вирішуються у процесі управління державним боргом.

Методами управління державним боргом є: конверсія, кон-солідація, уніфікація, обмін за регресивним співвідношенням, відстрочка погашення, анулювання боргу, викуп боргу.

Конверсія – це зміна дохідності позики. Держава найчастіше знижує розмір виплачуваних відсотків за позику, однак можливе і підвищення дохідності позики.

Консолідація – це зміна умов позики, пов'язана з їх строками (як у бік збільшення, так і в бік зменшення строку уже випущених позик). Можливе поєднання консолідації з конверсією.

Уніфікація позики – це об'єднання кількох позик в одну. Уніфікація може проводитися разом із консолідацією, але може бути проведена і поза нею.

Обмін за регресивним співвідношенням цінних паперів по-передніх позик на нові проводиться з метою скорочення державного боргу. Це вкрай небажаний спосіб, оскільки означає часткову відмову держави від своїх боргів.

Відстрочка погашення – це перенесення строків виплати боргу. Вона відрізняється від консолідації тим, що під час відстрочки не лише переносяться строки погашення, а й припиняється виплата відсоткових доходів.

Реструктуризація – це використання у комплексі повністю чи частково згаданих вище методів.

Анулювання державного боргу – це заходи, внаслідок яких держава повністю відмовляється від своїх боргових зобов'язань. Це може призвести до дефолту, тобто неможливості держави виконувати свої зовнішні зобов'язання. У такому разі всі держави-кредитори можуть застосувати до країни-боржника досить жорсткі санкції. Тому дефолт є дуже рідким явищем. У 90-х роках ХХ ст. дефолт офіційно оголосив Еквадор, у 1998 р. – Росія, але вона була змушена під тиском західних кредиторів відмовитися від нього.

Одним із сучасних методів управління державним боргом є викуп боргу, тобто надання державі-боржникові можливості викупити свої боргові зобов'язання на вторинному ринку цінних паперів, із дисконтом за іноземну валюту.

Згідно з українською практикою обслуговування боргу – це сплата відсотків і компенсаційних виплат за борговими зобов'язаннями (без погашення основного боргу). У державному бюджеті 2003 р. видатки на обслуговування державного боргу передбачалися на суму 3,6 млрд. грн., або на 10% менше, ніж у 2002 р.

Отримуючи зовнішні запозичення, слід пам'ятати, що їх треба буде віддавати. Не може бути так, як відбулося в Україні із заборгованістю перед населенням за вкладами в Ощадбанк станом на 1 січня 1992 р., – наша держава фактично не визнає цю заборгованість, і, відповідно, не виділяє належні суми для ком-пенсації обезцінених вкладів.

В Україні більшість державних позик спрямовується на: фінансування бюджетного дефіциту – 84% державних запозичень, формування валютних резервів і підтримку національної валюти – 14; інвестиційні проекти – 2%. Тому стратегічна мета політики управління державним боргом в Україні має бути зорієнтована на досягнення оптимальної структури та найвищого ефекту від використання позикових коштів.

На Департамент державного боргу Міністерства фінансів України покладено такі функції:

- розроблення стратегії та боргової політики держави;
- розрахунок планових показників, а також проведення моніторингу державного боргу;
- визначення доцільності залучення коштів на внутрішніх та зовнішніх ринках капіталів;
- аналіз і супроводження кредитних проектів та визначення доцільності укладення гарантійних угод.

Останнім етапом управління державним боргом є його погашення та обслуговування, яке здійснюється шляхом проведення платежів з виконання боргових зобов'язань перед кредиторами щодо погашення основної суми боргу, сплати відсотків та супутніх витрат, передбачених умовами випуску державних цінних паперів, угодами про позику, державними гарантіями та іншими документами. Важливо враховувати суттєву відмінність між:

- погашенням боргу, яке варто розглядати як виконання боргових зобов'язань перед кредиторами щодо сплати основної суми боргу, тобто суми позики, визначеної угодою про позику або номінальної вартості державних цінних паперів;
- обслуговуванням боргу, що передбачає виплату відсотків за позиками (доходу, що сплачується на користь кредитора згідно з умовами угоди про позику або про випуск державних цінних паперів).

Реструктуризація зовнішнього боргу проводиться у рамках Паризького клубу офіційних кредиторів (реструктуризація міжурядових позик і позик, гарантованих урядом) та Лондонського клубу приватних кредиторів (реструктуризація комерційного боргу). Борг перед МВФ і Світовим банком реструктуризації не підлягає.

Однозначного способу розв'язання проблеми заборгованості немає. Будь-яка програма реструктуризації потребує проведення відповідних розрахунків стосовно кожного випадку. При цьому аналіз можливих варіантів має враховувати не лише економічні, а й політичні наслідки певних дій щодо суверенного боргу.

Управління державною заборгованістю є одним із ключових факторів забезпечення макроекономічної стабільності в державі. Від характеру врегулювання боргової проблеми залежить бюджетна дієздатність країни, стан її валютних резервів, а відповідно і стабільність національної валюти, рівень відсоткових ставок, інвестиційний клімат, характер поведінки всіх сегментів фінансового ринку. Тому управління державним боргом має бути зорієнтоване на застосування ефективної боргової стратегії, а не базуватися на короткострокових ситуативних орієнтирах. Лише ефективний менеджмент державного боргу є запорукою зростання економіки, інвестиційної привабливості, фінансової стабільності, підвищення кредитного рейтингу держави.

На жаль, і нині в Україні не має загально визнаної методики розрахунку боргового тягаря, хоч уже зроблені перші кроки. Зокрема, у законопроекті «Про державний борг України» зроблено спробу визначити процедуру управління державним боргом на основі переліку таких основних показників: відношення державного боргу до ВВП, відношення валового зовнішнього

боргу до обсягу експорту товарів і послуг, відношення загальної суми річних боргових платежів до валютної виручки від експорту товарів і послуг, а також відношення загальної суми річних боргових платежів до ВВП. Це, звичайно, не повний перелік індикаторів боргової безпеки (вони можуть дати лише часткове уявлення про рівень обтяжливості борговими зобов'язаннями, покладеними як на бюджетну, так і платіжну системи держави), але це вже спроба переходу від неконтрольованого нарощування державних боргів до виваженого управління і контролю за динамікою державного боргу.

Враховуючи специфіку стану державної заборгованості України (левава частка зовнішнього боргу України – державний борг, обслуговування якого проводиться з державного бюджету), дуже важливо розробити комплексну систему показників, які, окрім загальної платоспроможності та тимчасової ліквідності, включали б також індикатори граничнобезпечного боргового навантаження на бюджет. Необхідність розрахунку таких індикаторів зумовлена тим, що рівень державної заборгованості значно впливає на бюджетно-податкову політику держави, обмежуючи можливість управління видатками бюджету для досягнення цілей макроекономічної стабілізації у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Міжнародні фінанси: Навч. посіб. / О.М. Мозговий, Т.Є. Оболенська, Т.В. Мусієць та ін.; За заг. ред. О.М. Мозгового. – К.: КНЕУ, 2005.
2. Романенко О.Р. Фінанси: Підручник. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 312 с.

Хабінець О.М.

студентка;

Ткач Є.В.

кандидат економічних наук, доцент,

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ БОРГОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Глибинні економічні перетворення, реформування економічно-соціальної сфери життя країни вимагає залучення значних фінансових ресурсів з додаткових джерел. Потребу в зовнішніх коштах для забезпечення стабільного економічного розвитку зумовлює ряд факторів, зокрема, розбалансованість фінансової системи, платіжна криза, обмеженість внутрішніх нагромаджень, від'ємне сальдо поточного рахунку платіжного балансу країни. Залучення додаткових фінансових ресурсів у формі кредитів є передумовою виникнення державного боргу.